

Advies betreffende schade door dassen

Nummer:	INBO.A.2012.48
Datum advisering:	7 maart 2012
Auteur(s):	Frank Huysentruyt, Koen Van Den Berge, Thomas Scheppers, Jim Casaer
Contact:	Niko Boone (niko.boone@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail op datum van 17 februari 2011
Geadresseerden:	Agentschap voor Natuur en Bos T.a.v. Sarah Roggeman Koning Albert II-laan 20 bus 8 1000 Brussel sarah.roggeman@lne.vlaanderen.be
Cc:	Agentschap voor Natuur en Bos Carl De Schepper (carl.deschepper@lne.vlaanderen.be)

AANLEIDING

Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) werkt aan de opmaak van een code van goede praktijk voor preventieve maatregelen om schade door soorten te voorkomen. In die code kan de minister vaststellen welke maatregelen al dan niet moeten of mogen genomen worden om in aanmerking te komen voor een vergoeding.

VRAAGSTELLING

Wat is de budgettaire impact van het loskoppelen van het nemen van preventieve maatregelen voor het krijgen van een vergoeding voor schade door dassen in de Voerstreek en Haspengouw?

TOELICHTING

De vraag wordt beantwoord op basis van vier aspecten. Eerst wordt de voedsleecologie van de das in Vlaanderen behandeld. Zo kan nagegaan worden welke teelten het meest schadegevoelig zijn. Vervolgens worden de geregistreerde schadegevallen door das van de voorbije jaren besproken. Om eventuele trends in schade in te schatten wordt vervolgens de populatie-evolutie van de das in Vlaanderen beschreven. Tot slot wordt een link gelegd met schade door everzwijn.

1. Voedsleecologie van de das in Vlaanderen

De voedsleecologie van de das is in veel studies onderzocht. Sommige auteurs beschouwen de das als een voedspecialist, met regenwormen als basiscomponent (o.a. Kruuk, 1989). Roper (1994) confronteerde studies uit verschillende geografische regio's en ziet de soort eerder als een opportunist. Dit sluit evenwel niet uit dat in bepaalde regio's (bepaalde populaties) of naargelang het seizoen, sommige voedselcomponenten disproportioneel veel worden gegeten.

Om inzicht te krijgen in de voedsleecologie van de das in Vlaanderen, werd de maaginhoud geanalyseerd van verkeersslachtoffers ingezameld in de periode 1998–2006 (Van Den Berge *et al.*, 2003). Op enkele uitzonderingen na zijn deze verkeersslachtoffers alle afkomstig uit zuidelijk Limburg (Haspengouw en Voeren).

Bij de verwerking worden de voedsel-items gegroepeerd in plantaardig bulkmateriaal (grassen, bladval,...), granen (maïs, tarwe,...), fruit (kersen, pruimen,...), regenwormen, andere ongewervelden (kevers, slakken,...), gewervelden (muis, konijnenjong,...) en afval (stukje papier, brood,...) (Tabel 1).

Tabel 1: jaar rond-voedselkeuze van de das in Vlaanderen (1998 – 2006) op basis van volumepercenten van maaginhouden van verkeersslachtoffers (n = 190).

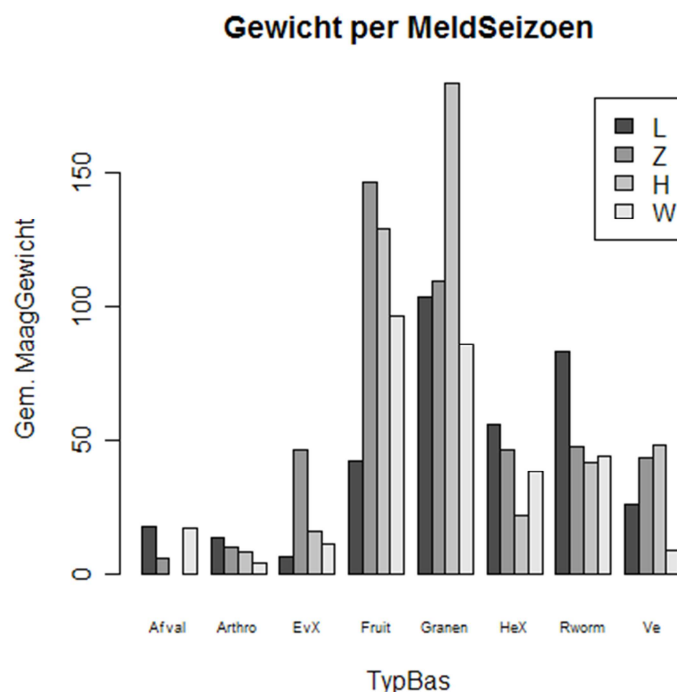
	plantaardige bulk	granen	fruit	regenwormen	andere ongewervelden	gewervelden	afval
Volume%	24.2	23.0	22.4	17.8	6.5	5.1	0.9

Hieruit blijkt dat granen, fruit en regenwormen de belangrijkste voedselcomponenten zijn. Plantaardige bulk betreft vooral grassen en bladeren, die met ander voedsel zoals regenwormen of valfruit mee opgegeten worden.

Als maat voor de spreiding over de verschillende voedselcategorieën wordt doorgaans de Shannon-index gebruikt. Deze diversiteitsindex of 'entropie' varieert van 0 tot 1. Bij waarde 0 is slechts één voedselklasse aanwezig, bij waarde 1 komen alle klassen evenveel voor. Een dier met een hoge waarde is eerder een voedselgeneralist, met een lage waarde een voedselspecialist.

In Vlaanderen behaalt de das een hoge tot zeer hoge score (ca. 0.65 – 0.90), afhankelijk van het al dan niet mee in rekening nemen van de allerlaagste voedselcategorieën. Over het jaar heen beschouwd, heeft de Vlaamse das een gevarieerd menu en kan dus niet als een voedselspecialist aanzien worden. Dit betekent dat de soort, al naargelang de beschikbaarheid, vrij vlot van de ene voedselbron naar de andere kan overschakelen.

De wisselende beschikbaarheid van specifieke voedselbronnen is de oorzaak van een duidelijke seizoensvariatie in het menu (Figuur 1). Bij de granen is gedurende het hele jaar vooral maïs belangrijk. Dit wijst erop dat de das regelmatig voederplaatsen (jachtwild) of wildakkers bezoekt. Bij fruit vinden we vooral kersen (zowel wilde als cultivars), pruimen, appels en peren. Vermoedelijk gaat het hoofdzakelijk om valfruit. In een beperkt aantal gevallen (5/190) werden aardbeien aangetroffen.

Figuur 1: gewichtsverdeling van de verschillende voedselcategorieën in maaginhouden van das (n=190) volgens de weerkundige seizoenen. Categorieën: Afval, Arthro = arthropoda of ongewervelden, EvX = andere ongewervelden, Fruit, Granen, HeX = plantaardige bulk, Rworm = regenwormen, Ve = vertebraten of gewervelden.

Wat betreft de mogelijke schade aan landbouwgewassen, kunnen vooral granen, meer specifiek maïs, en fruit gevoelig zijn voor schade door das.

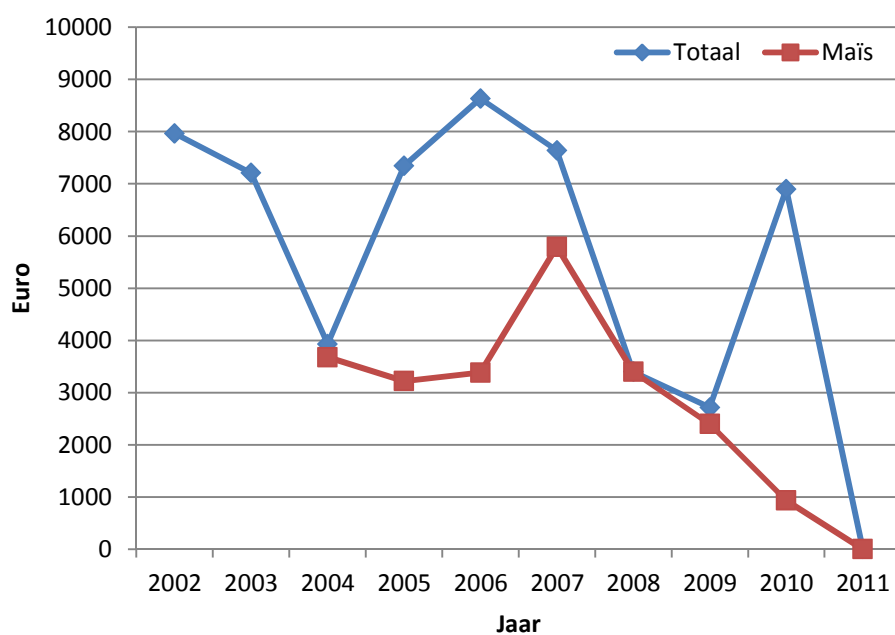
2. Geregistreerde schade door das

Het INBO ontving voor het beantwoorden van deze adviesvraag de door het Vlaams gewest betaalde bedragen voor schade door das sinds 2002 (gegevens Agentschap voor Natuur en Bos). Sinds 2004 beschrijven de cijfers ook de verdeling van de schade over de verschillende teelten. Enkel in 2008 werd dit niet specifiek vermeld, maar uit de begeleidende tekst bij de cijfers blijkt dat alle dossiers betrekking hadden op maïsakkers.

Van de 89 dossiers in de periode 2004-2011, waarvan de teelt gekend was, hadden 73 dossiers betrekking op maïssakkers. Nog eens 11 dossiers waren afkomstig van andere graanakkers. Drie andere dossiers betroffen een wortelakker, een grasland en een wijngaard. Daarnaast werd tweemaal een schadevergoeding betaald voor schade aan runderen. In deze twee schadegevallen werd respectievelijk € 1.198 en € 2.750 betaald. Dit zorgt voor een aanzienlijke verhoging van de totale schade in deze periode, in verhouding tot de schade aan andere teelten (zie verder). Het uitrasteren van de ingangen van dassenburchten, om koeien er van weg te houden, is geen onderwerp van de adviesvraag. Daarom zijn deze twee dossiers uit de cijfers verwijderd. Of er ook dossiers met runderen in 2002 en 2003 werden uitbetaald, is niet duidelijk af te leiden uit de gegevens. De lage bedragen voor de individuele dossiers in die jaren laten vermoeden van niet. De exacte locatie van alle dossiers viel op basis van de ontvangen gegevens niet altijd te achterhalen. Het overgrote deel van de dossiers was afkomstig uit Voeren. Enkele dossiers betroffen schadegevallen uit Haspengouw.

De jaarlijks uitbetaalde schadevergoeding bedroeg de voorbije 10 jaar gemiddeld € 5.572. De schadevergoeding varieerde van € 0 tot een maximaal bedrag van € 8.634 (Figuur 2).

Betaalde schade

FIGUUR 2: EVOLUTIE VAN DE UITBETAALDE SCHADEVERGOEDINGEN T.G.V. SCHADE DOOR DAS VAN 2002 TOT 2011.

De grote verschillen in 2005, 2006 en 2010 tussen maïsschade en totale schade, zijn telkens het gevolg van individuele dossiers. In 2005 werd € 3.710 betaald voor schade aan een tarweakker, in 2006 € 4.640 voor schade aan een wortelakker en in 2010 € 5.210 voor schade aan een wijngaard.

Indien enkel de cijfers voor maïs worden bekeken geeft dit een ander beeld. De gemiddelde schadevergoeding over de periode 2004-2011 bedroeg € 2.850. De schadevergoeding varieerde van € 0 tot een maximaal bedrag van € 5794. In de eerste jaren, met uitzondering van 2007, bleef de schadevergoeding constant tussen € 3000 en € 4000. Na 2007 nam de uitbetaalde schade af tot uiteindelijk in 2011 geen schadevergoeding werd uitbetaald. Vooral de daling tussen 2009 en 2010 valt op. Dit zou

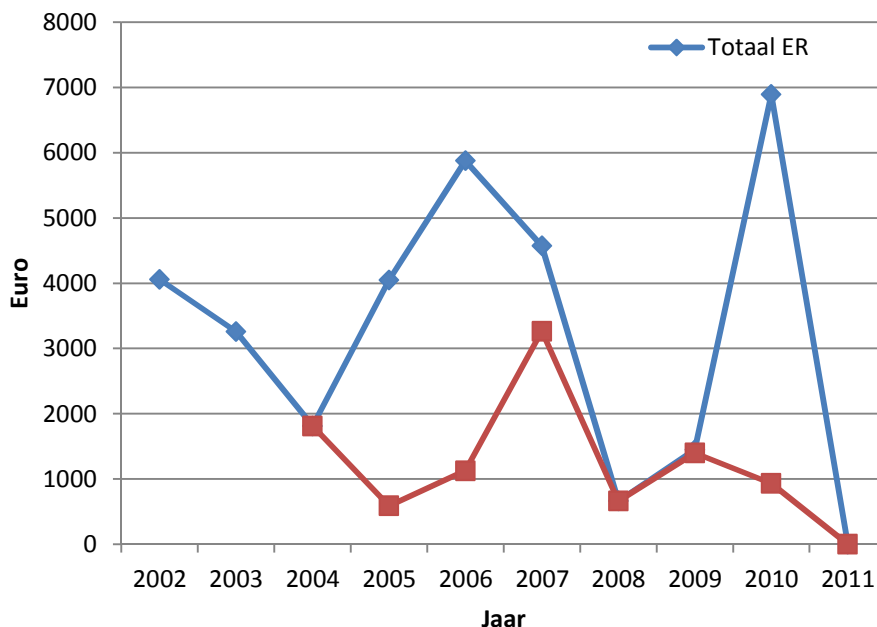
een gevolg kunnen zijn van het in werking treden van het wildschadebesluit (Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de vergoeding van wildschade of van schade door beschermde soorten). Dit besluit werd in 2009 gepubliceerd en vanaf 2010 toegepast. Artikel 13§1 van dit besluit vermeldt het volgende:

'Het eigen risico dat geldt bij een te verlenen vergoeding met betrekking tot de wildschade wordt vastgesteld op 5 % van het bedrag van de vastgestelde schade, met een minimum van €250,00 per schadelijder per jaar. Vergoedingen lager dan 50 euro worden niet uitbetaald.'

Het is onduidelijk hoe dit artikel moet worden geïnterpreteerd. Het artikel heeft in principe enkel betrekking op wildschade en niet op schade door beschermde soorten, maar de cijfers wijzen er toch op dat dit artikel ook voor dassenschade is toegepast.

Indien het eigen risico van 5% wordt meegerekend voor de periode 2002-2009 kan een beeld gevormd worden van de budgettaire impact in de toekomst. Dit is in de veronderstelling dat ook voor beschermde soorten een eigen risico van kracht zou zijn.

Schade met eigen risico

FIGUUR 3: EVOLUTIE VAN DE UIT TE BETALEN SCHADE DOOR DAS DOORHEEN DE JAREN, REKENING HOUDEND MET EVENTUELE VOORWAARDEN ROND EIGEN RISICO EN MINIMALE UITBETALING.

De cijfers tonen een gemiddeld uit te betalen totale jaarlijkse schade van € 3.264. De schadevergoeding varieert van € 0 tot € 6.894. Wanneer opnieuw enkel de maïsschade wordt bekeken bedroeg de uit te betalen schade jaarlijks gemiddeld € 1.223. De schadevergoeding varieert van € 0 tot € 3.266.

3. Populatie-evolutie van de das in Haspengouw en Voeren

De Zuid-Limburgse dassenpopulatie wordt fysisch-geografisch gescheiden door o.a. de Maas. Beide deelpopulaties, Haspengouw en Voeren, hebben hun eigen dynamiek, gekoppeld aan hun respectievelijke ligging in het ruimere verspreidingsareaal. De Voerense populatie vormt een naadloze schakel in het continuüm van de zuidelijkere Waalse regio naar het Nederlandse Zuid-Limburg. De soort komt hier gebiedsdekkend voor (rechter Maasoever). De Haspengouwse populatie vormt daarentegen een frontzone. Dit gebied is de noordwestelijke areaalgrens, van waaruit verdere noord- of noordwestelijke uitbreiding (rekolonisatie) in Vlaanderen mogelijk is. Sinds meer dan een decennium is dit ook effectief gaande (Van Den Berge & Dupae, 2001; Van Den Berge & De Pauw, 2003; Scheppers, 2009).

De lokale situatie in Zuid-Limburg, meer bepaald het areaal van de bezette burchten, wordt opgevolgd door de leden van de Likona-dassenwerkgroep. De meest recente zoekactie naar mogelijk nieuwe burchten in de periferie van het gekende Haspengouwse areaal, dateert van 2009. Op basis daarvan zijn er goede aanwijzingen dat nog steeds een lichte uitbreiding aan de gang is, zowel in noordelijke (o.a. Maasvallei) als westelijke richting.

Beide deelpopulaties tellen actueel een 60-tal hoofdburchten, d.i. een 60-tal territoria. Op basis van lokale waarnemingen, verfijnd en bevestigd door genetisch onderzoek, komen gemiddeld 4 of 5 dieren per territorium voor (Scheppers, 2009). De totale Zuid-Limburgse populatie bestaat dus vermoedelijk uit ruim 500 dieren.

Wanneer de (beperkte doch gestage) areaaluitbreiding in Haspengouw zich in de toekomst verder doorzet, kan een overeenkomstige lichte toename van het aantal territoria, en dus van locaties met mogelijke schade, verwacht worden. In de praktijk zal het maximaal om enkele territoria per jaar gaan.

4. Gemeenschappelijke schade aan maïs door das en everzwijn

Schley (2000) voerde in Luxemburg uitgebreid onderzoek naar schade in maïsvelden veroorzaakt door everzwijnen en dassen. In gebieden waar beide soorten gebiedsdekkend aanwezig waren, en everzwijnen daarbij in de regel een trend van toename vertoonden, werd schade van dassen verwaarloosbaar bevonden ten opzichte van deze van everzwijnen. De auteur stelde daarbij voor dat schade aan maïs enkel aan das zou mogen toegeschreven worden, op locaties waar de aanwezigheid van everzwijnen kon worden uitgesloten.

Schade veroorzaakt door dassen beperkt zich in de regel tot een relatief kleine plek, doorgaans aan de rand van de maïsakker. Schade door everzwijnen betreft daarentegen veel grotere oppervlaktes, vaak ook meer veld-inwaarts. De reden hiervoor is de betere dekking middenin een akker.

Bij dassen is de schadeperiode beperkt tot het stadium waarin de korrel als vrucht op de volgroeide maïsplant rijpt, d.i. vanaf de nazomer. Everzwijn kan schade veroorzaken vanaf het moment van zaaien tot de oogst. Het gaat dan om het opeten van het zaaigoed, het omwoelen van de akker, het beschadigen van de planten en het eten van de maïskorrels.

Het Agentschap voor Natuur en Bos stelt voor om bij gemengde schade van everzwijnen/dassen 50% toe te schrijven aan elk van de soorten, tenzij er overduidelijk overwegend sporen zijn van de ene of van de andere soort (persoonlijke mededeling Sarah Roggeman (ANB)).

CONCLUSIE

De budgettaire impact van het loskoppelen van het nemen van preventieve maatregelen voor het krijgen van een vergoeding voor schade door dassen in de Voerstreek en Haspengouw, moet jaarlijks eerder laag (jaarlijks gemiddeld € 3.264) worden ingeschat.

De Limburgse dassenpopulatie neemt beperkt maar gestaag toe. Enkel in Haspengouw gaat dit nog gepaard met areaaluitbreiding. Hoewel het aantal locaties met mogelijke schade hierdoor toeneemt, zal de schade in de eerste jaren vermoedelijk niet snel toenemen, aangezien de meeste schade in de regio Voeren wordt opgetekend.

Wanneer bij het loskoppelen van preventieve maatregelen geen onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende teelten, kunnen de budgetten wel jaarlijks sterke schommelingen vertonen, afhankelijk van individuele dossiers. De budgettaire impact is dan moeilijk te voorspellen. Vooral het feit dat ook fruit sterk door dassen wordt geprefereerd en individuele schadecijfers daarbij hoog kunnen oplopen (vb. wijngaard), zorgt voor grote onzekerheid in het voorspellen van de schadebudgetten. Wanneer het loskoppelen enkel op maïspercelen zou worden toegepast, moet de budgettaire impact jaarlijks een stuk lager (gemiddeld €1.223) worden ingeschat. In dat geval is het schadebeeld uit de voorbije jaren ook een stuk constanter.

REFERENTIES

Kruuk H. 1989. The Social Badger. Ecology and Behaviour of a Group-living Carnivore (*Meles meles*). Oxford University Press, New York. 155 p.

Roper T.J. 1994. The European badger *Meles meles* : food specialist or generalist ? J. Zool. Lond. 234 : 437-452.

Scheppers T. 2009. The socio-spatial organisation of the Eurasian badger (*Meles meles*) in relation to population density – a non-invasive genetic analysis. Thesis submitted for the degree of doctor of philosophy, University of Sussex

Schley L. 2000. The Badger *Meles meles* and the Wild Boar *Sus scrofa*: Distribution and damage to agricultural crops in Luxembourg. Thesis submitted for the degree of doctor of philosophy, University of Sussex

Van Den Berge K. & E. Dupae 2001. Toestand en evolutie van de natuur in Vlaanderen. Zoogdieren. In : Kuijken et al., 2001. Natuurrapport 2001. Toestand van de natuur in Vlaanderen : cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud nr; 18, Brussel : 34-39.

Van Den Berge K., P. Quataert & S. Dewitte 2003. Dassen op tafel: ziet u er wat in? In: Crevecoeur L. & J. Stevens, Jaarboek Likona 2002 : 74-83.

Van Den Berge K. & W. De Pauw 2003. *Das Meles meles* (Linnaeus, 1758). In: Verkem S., J. De Maeseneer, B. Vandendriessche, G. Verbeylen & S. Yskout. Zoogdieren in Vlaanderen. Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002. Natuurpunt Studie en JNM-Zoogdierenwerkgroep, Mechelen & Gent, België.